

22 травня 2014 року
№12 (23)

INSIDE UKRAINE

1. Державні рішення.....	3
1.1. Уряд не справився з викликами гібридної війни.....	3
1.2. Відсутність змін у правоохоронних органах і судах.....	3
1.3. Зміни в економіці лише під тиском МВФ.....	4
1.4. Підписання угоди про Асоціацію – напівперемога уряду.....	5
1.5. Уникнення адміністративної реформи.....	6
2. Економічна ситуація.....	7
2.1. Уряд готовий піти на податковий компроміс.....	7
2.2. Переломний момент у газових відносинах.....	8
2.3. У Криму посилюється продовольча криза.....	9
3. Політична конкуренція.....	10
3.1. «Соціологічна гегемонія» Петра Порошенка.....	10
3.2. Боротьба з олігархами – основна ідея Юлії Тимошенко.....	11
3.3. «Політична бронза» Сергія Тігіпка.....	12
3.4. Саморуйнування Партії регіонів.....	13
3.5. Нові обличчя не використали свій шанс.....	14
3.6. Кандидати-мілітаристи Олег Ляшко та Анатолій Гриценко.....	14

Міжнародний Центр Перспективних Досліджень (МЦПД) відновлює видання аналітичного вісника «Inside Ukraine», випуск якого було призупинено у вересні 2010 року.

Метою публікації є надання об'єктивної інформації про поточні політичні події в Україні та поглибленого аналізу головних тенденцій внутрішньополітичного життя в державі. Подібний аналіз допоможе розставити пріоритети у справі проведення реформ у різних сферах державної політики та оцінити якість державних рішень з точки зору їх впливу та послідовності. Окрему увагу приділяється оцінці політичної конкуренції в Україні та здатності ключових політичних гравців реагувати на виклики часу.

©2014 Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД)

У разі цитування обов'язкове посилання на МЦПД

Над випуском працювали:

Віра Нанівська, Ярослав Ковальчук, Олена Захарова, Володимир Притула, Василь Філіпчук, Василь Поворозник, Світлана Мізіна, Анатолій Октисюк, Олексій Оболенський, Світлана Судак

Цей матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження". Думки та погляди, висловлені у матеріалах видання, можуть не співпадати з позицією Міжнародного фонду "Відродження"

1. Державні рішення

Однією з вимог громадянського суспільства в Україні є підзвітність влади, яку можна забезпечити лише постійним аналізом виконання обіцянок уряду.

За три місяці своєї діяльності уряд Арсенія Яценюка спромігся реалізувати лише чотири цілі з 23, окреслених у його програмі. Зокрема, відновити співпрацю з МВФ, стабілізувати фінансову ситуацію, законодавчо забезпечити прозорість державних закупівель і прийняти непопулярні рішення щодо цін і тарифів. Ще три завдання вдалося реалізувати частково – підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, розслідування вбивств на Майдані та диверсифікація джерел поставок енергоресурсів. Два декларованих завдання були повністю провалені: збереження територіальної цілісності та розвиток добросусідських відносин з Російською Федерацією.

1.1. Уряд не справився з викликами гібридної війни

Уряду не вдалося зберегти територіальну цілісність України, хоча у списку його пріоритетів це завдання було на першому місці.

Навесні цього року Україна зіткнулася з новою формою війни – гібридною. Вона ведеться без оголошення, з використанням диверсійних груп, приналежність яких не визнається державою-агресором, та супроводжується потужною інформаційною кампанією як серед місцевого населення, так і на міжнародному рівні. Одним з її ключових компонентів є використання парамілітарних формувань на кшталт ополчення, наявність значної частини місцевих мешканців, які симпатизують державі-агресору, та зрада місцевих політичних еліт.

Українські Збройні сили та нове політичне керівництво держави не змогли адекватно відреагувати на виклики, які ставила перед ними Росія, що призвело до анексії Криму останньою та нездатності уряду протягом двох місяців стабілізувати ситуацію на Донбасі.

Неефективність української армії під час кримських подій пояснюється відсутністю чіткої позиції нової влади та кількарічною цілеспрямованою кампанією щодо руйнування Збройних Сил зсередини. Не секрет, що впродовж років Міністерство оборони очолювалося вихідцями з Росії, а його фінансування відбувалося з метою розкрадання коштів, а не підвищення обороноздатності країни.

Упродовж кількох тижнів протистояння з російськими військами українські військові частини в Криму залишилися фактично без підтримки з материкової частини України, в умовах відсутності чітких наказів з боку керівництва держави, сам на сам з переважаючими силами агресора. Своєю бездіяльністю, нерішучістю, а часто і відвертою непрофесійністю нова влада фактично «здала» півострів, а з ним і сотні тисяч проукраїнськи налаштованих місцевих мешканців, зокрема кримських татар.

1.2. Відсутність змін у правоохоронних органах і судах

Хоча в урядовій програмі Арсеній Яценюк пообіцяв реформувати правоохоронні органи та забезпечити принцип верховенства права, за три місяці значних змін у діяльності ні

Уряду не вдалося зберегти територіальну цілісність України

Своєю бездіяльністю, нерішучістю, а часто і непрофесійністю нова влада «здала» півострів

прокуратури, ні міліції не відбулося.

Помилкою нової влади став розпуск спецпідрозділу «Беркут», оскільки завдяки цьому більшості його співробітників, які були причетні до вбивств протестувальників на Майдані, вдалося уникнути відповідальності. Натомість пізніше вони зіграли активну роль і в анексії Криму, і у розгортанні сепаратистських сценаріїв на Донбасі.

Ще одним кроком уряду стало створення на основі внутрішніх військ Національної гвардії. Тепер її підрозділи активно використовуються при проведенні антитерористичної операції на Сході.

Ці два кроки практично нічого не змінили у функціонуванні правоохоронної системи. Принципи її діяльності залишилися ті ж самі – змінилися лише прізвища очільників силових відомств. При цьому розподіл посад відбувався не за професійною ознакою, а за принципом партійних квот. Не було проведено люстрації силовиків. Суспільство не дочекалося навіть правової оцінки дій тисяч міліціонерів і сотень прокурорів, які стали безпосередніми виконавцями злочинних наказів Віктора Януковича та його оточення.

Не досягнуто значного прогресу й у «всебічному розслідуванні фактів загибелі людей, вчинення інших злочинів, пов'язаних з проведенням масових акцій протесту у листопаді 2013 р. – лютому 2014 р.». Презентувавши проміжні результати розслідування вбивств 18-20 лютого, силовики ні слова не згадують про інші злочини, вчинені під час мирних протестів: побиття студентів 30 листопада, події на вулиці Банковій 1 грудня, масові арешти та порушення кримінальних проваджень, перешкоджання журналістській діяльності тощо.

Віталій Ярема, перший віце-прем'єр, нещодавно визнав, що є багато зауважень і недоліків у проведенні розслідування. На даний момент визначено імена вбивць 46 протестувальників, тоді як кількість вбитих становила 106 чоловік. Затримано лише семеро осіб, решті вдалося втекти у Крим чи закордон, при цьому загальна кількість звинувачених не називається.

Величезною проблемою є те, що уряд не демонструє готовності здійснювати інституційні зміни в діяльності правоохоронних органів. Не розробляються законопроекти про концепцію реформування правоохоронної системи, про міліцію, про прокуратуру, про Вищу раду юстиції, про оперативно-розшукову діяльність, хоча урядова програма визначила їх першочерговими.

Парламенту вдалося прийняти закон «Про відновлення довіри до судової системи України», але про повномасштабну судову реформу та забезпечення незалежності судів не йдеться. Цей закон звільнив голів судів і визначив, що судді на адміністративні посади обираються колективом, а не призначаються центральною владою. У той же час ключем до комплексної судової реформи є перезавантаження всього корпусу суддів і відділення судової гілки влади від впливу виконавчої.

1.3. Зміни в економіці лише під тиском МВФ

Наприкінці березня Верховна Рада прийняла пакет антикризових законів, які відкрили доступ до фінансової допомоги МВФ і дещо повернули Бюджет-2014 до реальності.

Цей пакет важко назвати реформаційним. Він має на меті погасити «бюджетну пожежу» і в основному спрямований на

Помилкою нової влади став розпуск спецпідрозділу «Беркут»

Багато зауважень до розслідування злочинів правоохоронців на Майдані

Уряд не змінює принципів функціонування системи правоохоронних органів

скорочення видатків, тоді як питанню якісного зростання доходів держави відведено другорядну роль. Запропоновані податкові новації мали чітко виражений фіскальний характер, а стимулююча та соціальна функції податків фактично проігноровані.

Окремої уваги заслуговує валютна політика держави за останні три місяці. На фоні ажіотажного попиту на іноземну валюту НБУ запровадив гнучкий валютний курс, що також було однією з вимог МВФ. Утім, на початковому етапі вільне курсоутворення фактично перетворилося на вільне падіння національної валюти. Девальвація гривні склала більше, ніж 50 відсотків.

У такій ситуації НБУ не здійснював інтервенцій, аргументуючи свою позицію тим, що в країні впроваджено вільне валютне курсоутворення. У решті решт державний регулятор дослухався до критики і вдався до низки активних дій (підвищення облікової ставки та ціни на рефінансування, а також адміністративні заходи щодо банків, які займалися валютними спекуляціями), що нарешті принесло позитивний результат.

Слід зауважити, що практично всі економічні кроки уряду визначалися вимогами МВФ: вільне курсоутворення, закон про державні закупівлі, антикорупційне законодавство, секвестр бюджету, підвищення цін на енергоносії для населення. Допомога від МВФ у розмірі 17 мільярдів доларів була єдиним способом вберегти країну від дефолту, а тому уряд усіма силами намагався її отримати, що в решті решт йому вдалося.

1.4. Підписання угоди про Асоціацію – напівперемога уряду

21 березня відбулося укладення лише політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, хоча ще чотири місяці до цього документ був готовий до підписання в цілому. За обсягом так звана «політична частина» складає лише 2% від усього масштабного договору. Торговельно-економічна частина у кращому випадку буде підписана наприкінці червня, у гіршому – вже восени.

Водночас уряд затягує час зі створенням координаційного органу європейської інтеграції. Ініціативу з цього питання взяли на себе представники громадянського суспільства, які звернулися до кабінету Яценюка з пропозиціями щодо створення цієї інституції.

За три місяці діяльності уряд лише пообіцяв створити офіс на базі Департаменту з питань асоціації та інтеграції в ЄС Секретаріату КМУ. Більше того, досі не готова національна програма імплементації Угоди про асоціацію, яка повинна стати інструкцією з питань європейської інтеграції для всіх органів державної влади.

Практичним результатом європейської інтеграції для пересічного українця стане можливість подорожувати в Європу без віз. Минулого тижня українським Парламентом прийнято так званий пакет «безвізового» законодавства. З прийнятого законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запобігання та протидії дискримінації)», внесеного урядом Яценюка, на відміну від проекту закону, що вносився урядом Азарова, зникли слова щодо «сексуальної орієнтації». Цієї обставини для ЄС може бути достатньо для відмови Україні у переході до другої фази безвізового режиму.

У той же час деякі європейці, зокрема міністр закордонних справ Польщі Радослав Сікорський, оптимістично прогнозують, що

Запропоновані податкові новації мають фіскальний характер

Всі економічні кроки уряду визначалися вимогами МВФ

«Політична частина» Угоди про Асоціацію – лише 2% всього договору

Нюанси урядової версії «безвізового» законодавства

Україна може отримати безвізовий режим з Європою вже наступного року. Чи справдяться подібні оптимістичні прогнози залежатиме від дій і рішучості української влади у питанні європейської інтеграції.

1.5. Уникнення адміністративної реформи

Слід визнати, що уряд «Батьківщини» та «Свободи» стикнувся з низкою викликів, які важко було передбачити наприкінці лютого. Агресія Росії та розгортання сепаратистських сценаріїв в Криму та на Донбасі внесли багато коректив у його діяльність.

З ініціатив, які не передбачалися урядовою програмою, але були реалізовані на практиці, вирізняється прийняття постанови ВРУ про надання кримським татарам статусу корінного народу та ухвалення закону про окуповані території. Також за цей період коаліції вдалося прийняти закон про парламентську опозицію, яка гарантує права меншості у Верховній Раді, та закон про суспільне мовлення, на важливості якого наполягали журналісти та громадські активісти.

У той же час нова влада уникає питання адміністративної реформи. Якісні зміни у напрямку демократичного державного управління неможливі, якщо незмінними залишаються принципи функціонування системи.

Ліками для хворої системи може стати створення незалежної цивільної служби, при якій державні службовці не будуть пов'язані з партіями. У державі повинен існувати чіткий розподіл адміністративних і політичних посад. Зараз ми є свідками зворотного процесу, коли всі посади в державі – від центрального до районного рівня – розподіляються за партійними квотами.

Нинішні провладні партії ще активніше, ніж попередники, намагаються закріпити право власності не лише на окремі посади, а й на цілі сектори економіки чи регіони. Подібні прояви політичної корупції консервують існуючу систему, тоді як проблеми з Росією чи сепаратизмом на Сході використовуються владою як виправдання не проведенню реформ.

Справжньою причиною відсутності реформ є нездатність радянської системи державної влади функціонувати за демократичними стандартами. Ці стандарти вимагають, щоб порушення чиновника завжди було прив'язане до покарання, щоб рішення приймалися на основі закріплених норм, а не на розсуд посадовця, щоб контролюючі органи не залежали від осіб, яких вони мають контролювати.

Ніхто не вимагає від урядовців творити дива – масштабне реформування корумпованої системи державної влади, просякнутої пережитками радянської епохи, потребує не одного року. Але суспільство прагне побачити, що в уряді є політична воля змінити систему, знання, в якому напрямку потрібно проводити реформи, та вміння трансформувати політичні рішення у конкретні адміністративні процедури.

Нова влада реалізувала низку ініціатив, не передбачених урядовою програмою

Необхідність створення незалежної цивільної служби

Суспільство прагне побачити, що в уряді є політична воля, знання та вміння змінювати систему

2. Економічна ситуація

Уряд готовий провести податкову амністію капіталу, який був задіяний у тіньових схемах. Цей крок буде ефективним лише при умові проведення антикорупційних реформ і жорсткого контролю податкових органів щодо ухиляння від сплати податків.

В енергетичній сфері український уряд намагається переконати ЄС перенести точку прийому російського природного газу на українсько-російський кордон. Це дозволить мінімізувати газові конфлікти між Україною та Росією в майбутньому.

У той же час в Криму назріває продовольча криза, викликана адміністративними заходами російської влади та руйнуванням економічних зв'язків між півостровом і материковою частиною України.

2.1. Уряд готовий піти на податковий компроміс

Уряд розробив законопроект, яким передбачається податкова амністія для тих підприємств, які уникали сплати податків. Реалізація так званого податкового компромісу, на думку уряду, дозволить повернути близько 1 тисячі компаній у легальне правове поле. Проте, у випадку відсутності комплексних заходів щодо детінізації економіки та боротьби з корупцією ефект від запропонованого податкового компромісу буде значно меншим, ніж очікує уряд.

Суть податкового компромісу полягає в тому, що підприємства, які до 1 січня 2014 року занижували своїх податкові зобов'язання та завищували суми бюджетного відшкодування та збитків, будуть звільнені від фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності, якщо нададуть свої уточнені розрахунки податкових зобов'язань і сплатять разовий податок у сумі 15% від загальної суми несплачених податків. Законопроект розрахований на ті підприємства, які були змушені брати участь у тіньових схемах, розроблених представниками близького оточення Віктора Януковича.

Після сплати разового податку не будуть нараховуватися ні штрафні санкції, ні пеня. Однак, протягом 90 календарних днів може відбутися документальна перевірка контролюючого органу. Якщо в цей термін аудит не проведений, усі задекларовані суми вважаються узгодженими. Податковий компроміс вважається досягнутим після сплати бізнесом своїх податкових зобов'язань. Після цього податкові органи вже не зможуть перевіряти ті періоди, за якими платник оприлюднив несплачені податки і сплатив разовий податок.

Реалізація податкового компромісу навряд чи матиме суттєвий бюджетний ефект, проте готовність уряду до амністії капіталу заслуговує позитивної оцінки. Викликає певні зауваження ідея поширення дії податкового механізму тільки на ті компанії, що були «змушені» брати участь у податкових схемах «Сім'ї». Податкова амністія повинна охоплювати ширше коло компаній.

Важливим фактором успіху подібних ініціатив є розгортання антикорупційних реформ, а також послідовність і строгість податкових органів у виявленні та покаранні компаній, які ухилялися від сплати податків та не скористалися можливістю податкового компромісу.

Разове ж застосування податкового компромісу не гарантує

Податкова амністія може повернути близько 1 тисячі компаній у правове поле

Податковий компроміс не матиме суттєвого бюджетного ефекту

того, що компанії надалі не використовуватимуть схеми для ухилення від сплати податків. Існування корупційних схем, що дозволяють ухилятися від відповідальності за несплату податків, ставить під сумнів ефективність податкового механізму.

Щоб у компанії надалі з'явився стимул легально сплачувати податки, необхідно спростити їхнє адміністрування, скоротити кількість податків та жорстко карати компанії, які ухиляються від їх сплати.

2.2. Переломний момент у газових відносинах

Нарешті уряд чітко заявив про позицію України щодо постачання російського газу до Європи, запропонувавши перенести точку прийому російського природного газу на українсько-російський кордон і підписати нові договори, що дозволить європейським газовим компаніям використовувати підземні сховища газу в Україні.

Представники ЄС заявляють, що не проти купувати російський газ на кордоні Росії й України, а не на західному кордоні України з ЄС, як це відбувається за нинішньої схеми.

«Зміна пункту постачання для газу на східну Україну європейськими компаніями – це комерційна справа. Тому це мають обговорювати самі компанії. Але ми вважаємо, що це може бути і повинна бути можливість для реалізації такої ідеї», - сказала Сабін Бергер, речниця комісара ЄС з питань енергетики Гюнтера Еттінгера.

Незважаючи на зусилля України та ЄС, російська сторона не демонструє готовності врегулювати питання поставок природного газу з Російської Федерації в Україну і ЄС.

Позиція України щодо неприпустимості встановлення монопольної, політично мотивованою ціни на російський природний газ, яка в односторонньому порядку була майже вдвічі збільшена без будь-яких економічних підстав, залишається незмінною. Тому Україна наразі і пропонує укласти додаток до угоди з Росією щодо закріплення ціни, яка була в першому кварталі цього року.

Малоймовірно, що європейські компанії, які мають довгострокові угоди з «Газпромом», погодяться перенести точку прийому російського природного газу на українсько-російський кордон і підписати нові відповідні договори. Саме цей момент і є наразі кульмінацією відносин в трикутнику Україна-Європа-Росія.

Провокування нової «газової кризи», що наразі відбувається, і спроби дискредитації надійності транзитного маршруту через Україну мають на меті виключно обґрунтування необхідності будівництва газопроводу «Південний потік». Цей проект спрямований не на диверсифікацію і зміцнення енергетичної незалежності ЄС, а виключно на обхід території України як транзитної держави.

ЄС зможе фінансово підтримати Україну в питанні оплати рахунків за російський газ, але лише за умови, що ціна на газ буде ринковою.

Єврокомісія також сподівається на досягнення компромісу між Україною та Росією з «газового» питання до кінця поточного місяця. Одним із варіантів може бути домовленість між «Газпромом», «Нафтогазом» і європейськими компаніями щодо закачування російського газу в українські підземні сховища газу.

З російської сторони вже були заяви щодо готовності вести переговори про надання Україні знижок на ціну за постачання

Україна прагне заручитися підтримкою ЄС у газових відносинах з Росією

Дискредитуючи транзит через Україну, росіяни прагнуть обґрунтувати будівництво «Південного потоку»

природного газу за умови сплати Києвом боргу станом на 1 квітня поточного року – 2,237 млрд. дол. Росія також вимагає від України надати графік погашення боргів за російський газ. У той же час Москва готова розглядати питання лише щодо надання знижки, а не про зміну ціни, яка встановлена на сьогодні контрактом.

Для України також є вкрай важливим виконати зобов'язання щодо імплементації Третього енергопакету. Світовий банк готовий допомогти Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), у розробці проекту Закону України «Про регулювання енергетики відповідно до Третього енергетичного пакету ЄС».

2.3. У Криму посилюється продовольча криза

Для українських продуктів харчування ринок Криму став менш доступний. 17 травня стало відомо про відмову Митниці РФ пропускати вантажівки з українською харчовою продукцією. Це призвело до суттєвого скупчення транспорту з продуктами на кордоні з Кримом.

Враховуючи попереднє скорочення кількості компаній, які працюють з півостровом і постачають туди продовольчі продукти, а також той факт, що 80% асортименту кримських магазинів складають саме українські товари, ситуація з заборонаю допуску української продукції на територію Криму може перетворитися на масштабну продовольчу кризу.

Ще одним актуальним питанням є розрахунок з контрагентами. Проблеми з переведенням грошей із Криму на материк пов'язані з тим, що НБУ заборонив проводити будь-які операції між півостровом і материковою Україною. Ця проблема є особливо актуальною для ритейлерів.

У той же час великі мережі супермаркетів Росії не поспішають заходити на півострів. Російських ритейлерів відлякує невизначеність з банківським питанням, а також той факт, що рівень цін на російські товари вищий. Враховуючи витрати на доставку (особливо морем), ціни на російські товари будуть на 25% вищими, ніж українські.

Набуває гостроти і інша проблема – забезпечення Криму прісною водою. Нова влада анексованого півострова не уклала з Україною договорів на постачання води.

Нестача води може призвести до суттєвих проблем з врожаєм низки агрокультур. Хоча Крим забезпечує себе зерном, як фуражним, так і продовольчим, лише наполовину, неврожай все одно болісно вдарить по місцевому населенню.

Ситуацію могла б виправити доставка зерна морем, однак кримські порти розраховані на завантаження зерна, а не на його отримання. Модернізація портів потребує серйозного фінансування, яке навряд чи буде отримане до кінця року.

Москва готова розглядати питання знижки, а не зміни ціни

Заборона допуску української продукції в Крим може викликати продовольчу кризу

Кримські порти розраховані на завантаження зерна, а не на його отримання

3. Політична конкуренція

Передвиборча кампанія 2014 року значно відрізняється від попередніх. Відсутність антагоністичного поділу на кандидатів Сходу та Заходу, розмитість позицій влади та опозиції та постійна присутність зовнішньої загрози з боку Росії вплинула на риторику основних претендентів.

Їх кампанії розвиваються хаотично та без стратегічного планування. Основним аргументом у боротьбі, який і визначить переможця, стала соціологія. Оскільки результати соціологічних досліджень, опубліковані на початку березня, показали значний відрив Петра Порошенка від інших кандидатів, це дало йому стратегічну перевагу та стало фактором консолідації інших гравців навколо цього політика.

3.1. «Соціологічна гегемонія» Петра Порошенка

Наріжним каменем президентської виборчої кампанії Петра Порошенка стала електоральна соціологія. У перших же соціологічних дослідженнях, які були проведені буквально через кілька днів після масового розстрілу протестувальників на Майдані, намітився значний відрив Петра Порошенка від його потенційних опонентів.

Соціологи переконували, що такі результати пояснюються емоційним станом суспільства, яке втомилося від тривалого вуличного протистояння, шоковане кількістю його жертв і прагне нарешті отримати спокій і мир в країні. Петро Порошенко з його традиційним образом миротворця, дипломата та бізнесмена був позитивно сприйнятий респондентами. Таким чином, з самого початку – ще з першого тижня березня – мільярдеру вдалося перехопити стратегічну ініціативу та закріпитися на позиції фаворита перегонів.

Це дослідження також позитивно вплинуло на всі наступні опитування, оскільки завжди існує частина електорату, яка схильна голосувати за кандидата, який має найбільші шанси перемогти.

Однією з основних проблем Петра Порошенка була відсутність політичної команди. Він завжди сприймався як індивідуальний гравець, а його партія «Солідарність» навіть зараз існує лише на папері.

Частково вирішити це питання дозволило укладення політичного альянсу з Віталієм Кличком, який надав регіональну мережу партії «УДАР» і ключових гравців своєї команди для утворення передвиборчих штабів Петра Порошенка. Відмова Віталія Кличка балотуватися на пост Президента та його офіційна підтримка Петра Порошенка теж позитивно вплинули на рейтинг останнього.

У той же час, відчуваючи нестачу кадрів, лідер «Солідарності» почав залучати представників «Батьківщини», позафракційних і навіть політиків, які раніше працювали на Партію регіонів. Подібна «всеїдність» при формуванні команди вже була відмічена журналістами та може нести реальні загрози для Порошенка у майбутньому, оскільки у його команді почнуть формуватися протилежно направлені групи впливу.

Ще одним здобутком Петра Порошенка стало залучення у свою команду Юрія Луценка. Лідер громадської ініціативи «Третя Українська республіка» став віп-агітатором Порошенка наприкінці квітня, може очолити його партійний проект на парламентських

Петро Порошенко перехопив стратегічну ініціативу завдяки соціології

Проблема Порошенка – відсутність політичної команди

Залучення Юрія Луценка стало здобутком Порошенка

виборах і представляти інтереси мільярдера у наступному парламенті.

Хоча Петро Порошенко має власні значні фінансові ресурси, він вважав за необхідне заручитися підтримкою провідних бізнес-груп у країні. Якщо успішні переговори з Дмитром Фірташем були негативно сприйняті громадськістю, використання ресурсів Ігоря Коломойського та його підтримка на завершальному етапі кампанії ще більше укріпили позиції Петра Порошенка.

Упродовж всієї кампанії кандидат активно використовував риторику миротворця, властиву йому ще з часів Євромайдану. Він закликає до консолідації нації, а тому намагається не критикувати своїх опонентів. Це також пояснює його відмову брати участь у дебатах з Юлією Тимошенко, хоча остання неодноразово наполягала на їхній необхідності.

Петро Порошенко також значну увагу приділяє роботі на міжнародному рівні. Взаємодія з іноземними високопосадовцями закладає підґрунтя для успішної роботи в майбутньому та дає чіткий сигнал суспільству, що президентство політика є практично доконаним фактом.

На завершальному етапі кампанії основною ідеєю Порошенка стала перемога вже в першому турі. Її необхідність обґрунтовується і результатами соціологічних досліджень, і внутрішньополітичною ситуацією в країні. Політик максимально мобілізує і польову роботу з виборцями, і роботу членів виборчих комісій, щоб забезпечити перемогу вже в першому турі. Але шанси на це є невеликі з огляду на велику кількість людей, які ще не визначилися зі своїм вибором, і здатністю Юлії Тимошенко отримувати кращі результати підтримки, ніж прогнозують соціологи.

3.2. Боротьба з олігархами – основна ідея Юлії Тимошенко

На першому ж публічному виступі після звільнення з в'язниці Юлія Тимошенко заявила про свою участь у президентських виборах. І громадськість, і навіть частина її команди негативно сприйняла таку заяву. Лідерка «Батьківщини» занадто довго була ізольована від політичних процесів у країні і має занадто великий антирейтинг, щоб розраховувати на перемогу у кампанії.

Позиція Тимошенко щодо участі у виборах призвела до того, що деякі з її соратників (наприклад, Микола Томенко чи Олександр Бригінєць) заявили про вихід із фракції «Батьківщини». У ході кампанії змінив свою позицію і Юрій Луценко, відкрито підтримавши Петра Порошенка. Розуміючи, що різниця у підтримці двох кандидатів не на користь Тимошенко, все більше політичних гравців і представників бізнесу переходили на бік фаворита.

Неефективною виявилася і виборча кампанія лідерки «Батьківщина», яка відзначалася хаотичністю та неструктурованістю. У багатьох випадках Тимошенко відверто імітувала дії інших кандидатів, не згенерувавши чогось якісно нового. Її основним меседжем стала боротьба з олігархами, розрахована передусім проти Петра Порошенка. Крім того, риторика Тимошенко відзначалася цілеспрямованою агресією, тоді як в суспільстві існує більший запит на миротворців, ніж на воїнів.

На відміну від попередніх виборів, візуальна складова кампанії Тимошенко, виконана у чорно-білих тонах, також викликала критику

Кандидат заручився підтримкою провідних бізнес-груп

Основна мета Порошенка – перемогти у першому турі

Виборча кампанія Юлії Тимошенко відзначалася хаотичністю

експертів. Політик зробила ставку на активну присутність на телебаченні, але ставлення українців до телебачення за останні роки змінилося, ставши набагато критичнішим.

Проти Тимошенко зіграло також те, що з перших же днів після звільнення вона активно включилася у політичні процеси в країні. Під її пильним контролем «Батьківщина» та «Свобода» формували перехідний уряд, ділили посади, призначали голів обласних та районних адміністрацій. Все це відбувалося за принципом партійних квот, який показав суспільству, що нова влада не націлена радикально змінювати систему, а хоче очолити існуючі схеми.

Юлія Тимошенко намагалася не асоціюватися напряду з урядом. Не упускаючи можливості підкреслити перші позитивні результати діяльності уряду, вона всіляко дистанціювалася від його прорахунків і бездіяльності.

Проблемою Юлії Тимошенко у цій кампанії є відсутність яскравого антипода, роль якого завжди виконував Віктор Янукович. Політик звикла будувати кампанії на агресивній критиці опонентів, тоді як зараз її основним опонентом є представник демократичного табору.

Незважаючи на велику кількість PR-ходів (створення Руху опору, переговори з сепаратистами), підтримка кандидатки практично не змінювалися. Наприкінці кампанії соціологи взагалі показують тенденцію до її зниження. Однак, перевагою Юлії Тимошенко є наявність стабільного електорату, який голосуватиме за неї у будь-яких умовах і дисципліновано приходить на виборчі дільниці. До того ж, її електорат зосереджений у сільській місцевості, який неточно відображується у соціологічних дослідженнях.

На даному етапі основною метою Тимошенко є вихід у другий тур. Після цього вона матиме три тижні, щоб активніше розгорнути кампанію проти Петра Порошенка. Пам'ятаючи про непрості відносини між двома політиками у минулому, передбачається, що у хід можуть піти брудні методи боротьби.

У будь-якому випадку Юлія Тимошенко не має наміру визнавати свою поразку. Негативні для себе результати вона оскаржуватиме в судах. Той факт, що нова влада не змінила принципів функціонування судової системи та не провела повноцінної люстрації суддів, відкриває можливості для тиску на останніх. Крім того, у випадку поразки Юлія Тимошенко вже пообіцяла організувати третій Майдан. Зрозуміло одне – у боротьбі за пост Президента Юлія Тимошенко буде йти до останнього.

3.3. «Політична бронза» Сергія Тігіпка

З початку березня Сергій Тігіпка намагався приватизувати бренд Партії регіонів, проте наштовхнувся на супротив Рината Ахметова та Олександра Єфремова. Зазнавши поразки в боротьбі за спадщину Партії регіонів, яка відмовилася підтримати кандидатуру політика на президентських виборах, Сергій Тігіпка повністю дистанціювався від регіоналів і розпочав боротьбу за електорат на південному сході України. Також він розпочав роботу над політичною реанімацією проекту на кшталт «Сильної України».

У своїй передвиборчій кампанії Сергій Тігіпка найбільшу роль відводить проблемі миру, стабільності в країні, політичній

***Політик
зробила ставку
на активну
присутність на
телебаченні***

***Проблемою
Тимошенко є
відсутність
яскравого
антипода***

***У боротьбі за
пост
Президента
Юлія
Тимошенко
йтиме до
останнього***

***Політична
реанімація
проекту
«Сильна
Україна»***

поміркованості та неприпустимості людських жертв.

Зважаючи на те, що миротворча риторика є затребуваною в суспільстві, а самому кандидату вдалося зберегти за собою частину електорату Партії регіонів, Сергій Тігіпка може повторити своє досягнення 2010 року і зайняти третє місце в передвиборчій гонці.

«Політична бронза» дає хорошу можливість новій партії змагатися за присутність в парламенті. Тим більше, що зважаючи на особливості політичної культури, українці більше голосують за лідерів, ніж за партійний список. Тому ціль №1 для Тігіпка – вибороти третє місце, повернути політичних спонсорів і зайняти свою нішу на електоральних уламках Партії регіонів.

3.4. Саморуїнування Партії регіонів

Втеча Віктора Януковича та його оточення хоча і вдарила по позиціях Партії регіонів, не стала ключовим фактором у її занепаді. Ця політична сила цілком могла перегрупувати свої ресурси, списати більшість негативу на «Сім'ю» та піти у легітимну опозицію до нинішньої влади. Це дозволило б їй з кращих позицій підійти до парламентських виборів, які передбачаються на осінь. Однак, модель поведінки, яку обрали ключові гравці партії та її спонсори, з самого початку була деструктивною.

Регіональна мережа колись найбільшої в Україні партії стала жертвою внутрішньопартійної боротьби. Багато обласних організацій партії у Західній Україні саморозпустилися, Київська обласна організація підконтрольна Юрію Бойко, а Сергій Тігіпка зберіг контроль над Одеською та низкою партійних організацій у Центральній Україні.

Ще у березні керівництво партії свідомо почало обмежувати загальнонаціональний статус політичної сили, намагаючись закріпитися лише у чотирьох областях: Донецькій, Луганській, Харківській та Дніпропетровській. Згодом Дніпропетровськ абсолютно вийшов з-під впливу регіоналів через жорстку позицію Ігоря Коломойського.

Спекулювання на темі федералізації та неофіційна підтримка сепаратистів призвела до того, що навіть три базових регіони Партії регіонів вийшли з-під її контролю. Тепер і Ринат Ахметов, і Олександр Єфремов пожинають плоди своєї поведінки, оскільки сепаратисти перетворилися на окремих центри прийняття рішень на Донбасі та стали реальною загрозою бізнесу провідних регіоналів.

Прорахунком Партії регіонів стала підтримка на президентських виборах Михайла Добкіна, який має величезний антирейтинг на загальнонаціональному рівні. Його електорат зосереджений виключно в Харківській області, і за два місяці кампанії він так і не показав динаміку зростання. Крім того, кандидат зайняв відверто проросійську позицію, що негативно сприймається навіть електоратом на Сході.

Помилкою Партії регіонів стало також утворення колективного органу для керівництва партією. По-перше, електорат цієї партії завжди прагнув бачити сильного лідера. По-друге, за два місяці існування органу він так і не перетворився на єдиний голос цієї політичної сили – її позиція найчастіше озвучується головою фракції Олександром Єфремовим.

Наразі на Сході утворилася величезна електоральна прірва, коли

Третє місце на виборах дозволить Тігіпку повернути політичних спонсорів

Деструктивна модель поведінки Партії регіонів

Партія регіонів намагалася закріпитися на рівні кількох областей

Підтримка Партією регіонів Михайла Добкіна не збільшила його рейтинг

Актуально

виборець розчарований як попередньою, так і нинішньою владою, а Партія регіонів більше не є виразником інтересів цього регіону. Надзвичайно актуально стоїть питання виникнення нової політичної сили, яка б користувалася підтримкою російськомовного населення на Сході і могла б повернути цю частину українського суспільства у загальнонаціональний політичний процес.

стоїть питання нової політичної сили на Сході

3.5. Нові обличчя не використали свій шанс

В українському суспільстві існує величезний попит на нових політиків, який особливо яскраво був виражений у перші тижні після революції. Однак, відсутність ресурсів, команди та досвіду не дозволили новачкам скористатися цією можливістю.

Новими обличчями, які прийшли на хвилі Майдану та беруть участь у президентських виборах, є Ольга Богомолець і Дмитро Ярош. Основною проблемою цих кандидатів є те, що вони не змогли сформувати повноцінної команди та перевести свою діяльність у інституційне русло.

Відсутність команди грає проти нових політиків

Крім відсутності команди, Ольга Богомолець також не змогла сформулювати чітке бачення розвитку країни та не наростила свою медійну присутність. При цьому довіра до неї населення залишається високою.

Дмитро Ярош дещо із запізненням трансформував «Правий сектор» у політичну партію, хоча на вибори він все одно пішов як самовисуванець. З-поміж інших кандидатів Дмитра Яроша вигідно вирізняє його політична програма, яка є надзвичайно конкретною та повністю відповідає публічному образу цього політика.

З-поміж інших кандидатів Дмитра Яроша вигідно вирізняє його політична програма

На кінцевий результат Дмитра Яроша на виборах вплине те, що він самоусунувся від проведення кампанії, пояснивши це військовою загрозою з боку Росії. Хоча перенесення штабу в Дніпропетровськ мало позитивний іміджевий ефект, відсутність штабної роботи на загальнонаціональному рівні матиме більш негативні наслідки. Як результат, на багатьох дільницях Ярош навіть не надав своїх членів ДВК.

Своєю постійною медійною присутністю політик завдячує передусім російським медіа, які продовжують використовувати імідж «Правого сектора» для залякування населення на Донбасі.

Помилкою Богомолець та Яроша стало також ігнорування київських виборів, що було б доброю нагодою апробувати свої сили в столиці. Тим більше, що завдяки Майдану вони стали одними з лідерів протесту та користуються значною підтримкою саме в Києві.

У той же час отримання загальнонаціональної підтримки на рівні кількох відсотків дозволить новим політикам створити бренд, під який легше буде залучати кошти та команду на парламентські вибори.

3.6. Кандидати-мілітаристи Олег Ляшко та Анатолій Гриценко

Окрему електоральну нішу в передвиборчій кампанії зайняли Олег Ляшко та Анатолій Гриценко, які впевнено входять у п'ятірку лідерів президентських перегонів. Обидва кандидати грають на одному електоральному полі, використовуючи схожу риторику та засоби ведення виборчої кампанії. Їхні партії йдуть на вибори до Київради за партійними списками та ведуть боротьбу в одномандатних виборчих

Ляшко та Гриценко входять у п'ятірку лідерів президентських перегонів

округах.

Ріст популярності Олега Ляшка викликаний його підтримкою у сільській місцевості, де населенню подобаються проста манера спілкування та радикальна риторика кандидата. Олег Ляшко одним з перших сконцентрувався на агресивних мілітаристських заявах, які знаходять підтримку у частини виборців, що бажає активних дій.

Певний політичний капітал для Ляшка принесла тема повернення Криму, яка особливо активно використовується у його зовнішній рекламі. Всю виборчу кампанію Олег Ляшко перебував в епіцентрі подій спочатку в Криму, а потім і на Донбасі. Окремий резонанс викликала його заява про створення батальйону територіальної оборони «Україна», який він сам зібрався і очолити. Крім того, кандидат активно використовує соціальні мережі у своїй кампанії.

Головним меседжем кампанії Анатолія Гриценка є його позиціонування як кандидата, який має військовий досвід та успішно керував Міністерством оборони. Зважаючи на унікальність цієї виборчої кампанії, яка проходить в умовах воєнної загрози, чимала кількість виборців хоче бачити в майбутньому Президенті сильного військового. Крім того, Анатолій Гриценко позиціонує себе як принципового політика, експерта та аналітика.

Соціологічні дослідження показують позитивну динаміку зростання рейтингу кандидата. У багатьох респондентів він фігурує як другий вибір, а тому в день виборів його підтримка може бути вищою, ніж прогнозують соціологи. У цьому випадку Гриценко стане компромісним варіантом для виборців, які впродовж кампанії не могли визначитися, за кого голосувати, і свій остаточний вибір зробили лише на дільниці.

***Проста манера
спілкування
збільшує
підтримку
Ляшка у
сільській
місцевості***

***Анатолій
Гриценко
позиціонує себе
як
принципового
політика,
експерта та
аналітика***